

OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENTET	
OS 00225 - 61	
DATO - 2 MAI 2008	
AN	EKSP.

Til Olje- og Energidepartementet

Uttalelse til forslagene til endring i industrikonsesjonslov og vassdragsreguleringslov

Regjeringen har lagt fram forslag om endringer i industrikonsesjonsloven og vassdragsreguleringsloven. Hensikten er å sikre norsk eierskap til vasskraftressursene og kontroll med forvaltningen av disse ressursene.

Dette skal oppnås ved at det offentlige skal eie ressursene, og at utnyttelsen av dem skal forvaltes av staten, fylkeskommunene og kommunene "til vårt felles beste" som det heter i pressemeldingen om saken.

I høringsnotatet er disse prinsippene omtalt i generelle vendinger. De synes å være ment å skulle gjelde for alle vasskraftressurser enten utnyttelsen av dem kommer inn under industrikonsesjonsloven og vassdragsreguleringsloven eller ikke.

Norske vannfall tilhører den som eier grunnen der fallet ligger. Hos oss er det med andre ord i utgangspunktet bønder eller et sameie mellom bønder og andre grunneiere i et lokalsamfunn som eier fallene. Andre falleiere avleder sin rett fra grunneierretten i jordbruket, ikke fra Kongen eller staten som ellers i Europa. Fallene er med andre ord undergitt privat eiendomsrett.

Det følger av dette at det er eieren, dvs grunneieren eller den som avleder sin rett fra han, som selv forvalter disse ressursene. Slik bør det fortsatt være.

De ønskelige politiske mål må nås ved at det gjennom lov- og regelverk stilles krav til hvordan denne eierretten utøves.

Regjeringen sitt forslag betyr at eiendomsretten til fall over tid fratras falleieren og lokalsamfunnene og overføres til staten og andre offentlige og private institusjoner i hovedsak i urbane områder. De konkrete endringsforslagene i lovene bidrar slett ikke til å hindre verken utvanning av offentlig eierskap, utenlands eierskap eller utnytting "til felles beste".

Jeg nevner noen eksempler:

Hjemfallsreglene var ment å skulle sikre norsk eierskap og kontroll med vannkrafta over tid ved at staten overtok fallene og anleggene gratis når konsesjonsperioden var omme.

Fylkeskommunale og kommunale anlegg var unntatt fra disse reglene. Dette førte i praksis til at ressursene ble fjernet fra lokalsamfunnene og inntektene i all hovedsak overført til urbane deler av landet.

I kraftkommunene Masfjorden og Modalen i Nordhordland innvinner for eksempel det offentlig eide kraftslskapet Bkk (Bergenshalvøens kommunale kraftselskap) i størrelsesorden 2,5 Twh årlig. Staten får ca 450 mill av overskuddet, Bergen kommune ca 350 mill og de store kommunen rundt Bergen resten, ca 100 mill. Modalen får ingen ting, Masfjorden ca 0,9 mill kr. Modalen, der ca 1 Twh innvinnes, får i størrelsesorden 20 mill kr i konsesjonsavgifter og andre inntekter spesielt knyttet til energiinnvinningen. I tillegg får kommunen i størrelsesorden 10 mill kr i vanlige skatter og avgifter

Hjemfallsreglene har med andre ord ingen betydning for vasskraftkommuner som Modalen. Skattereglene vil være de samme enten det er hjemfall eller ikke. Men Oslo og Bergen taper mye om private og utlendinger overtar ressursene.

Lovforslaget nå gjelder ikke bare styrking av hjemfallsinstituttet. I tillegg foreslår Regjeringen regler om at private kan eie 1/3 av fallene, regler om forlengelse av konsesjonsperiodene og om utleie av fall fra det offentlige. Gjennom hjemfall og egne oppkjøp eier det offentlige nå ca 88 % av de store fallene i Norge. Denne andelen vil gå ned om disse reglene vedtas. Derimot vil overføringen av slike ressurser fra norske utkantsamfunn til de rike i verden øke i tempo.

Samtidig har Regjeringen ingen forslag om å fjerne mekanismer i den gamle lovgivning som fører til at falleiere og lokalsamfunn fratras disse ressursene. Et av de viktigste redskapene i denne sammenhengen er det høyst finurlige naturhestekraftbegrepet. Høyesterett har i dom 1701 2008 sagt at naturhestekraftmetoden for beregning av erstatning for separat utbyggbare fall som blir overtatt av en ekspropriant ikke lenger kan benyttes. Utmålt på den måten som Høyesterett anbefaler slik dette ble tolket av Stavanger Tingrett i et skjønn høsten 2007 skulle erstatningen for Hellandsfossen i Modalen vært rundt 200 mill kr, ikke ca 1 mill som de faktisk fikk etter de gamle regler. Fallet i Måren som ble solgt for 45 000 kr har en reell verdi i størrelsesorden 50 mill kr, og Durmålsbekken ca 40 mill kr dersom det er riktig at grunneierne der kan utvinne 20 Gwh årlig til kostnad kr 1,40 pr kwh årsproduksjon.

Bortsett fra de konkrete tilfellene der Høyesterett setter foten ned, vil Regjeringen tydeligvis godta naturhestekraftmetoden både i skjønn og i andre sammenhenger.

Det finnes i Norge et energipotensiale med såkalt "småkraft" i størrelsesorden 30 Twh som kan bygges ut uten at verken industrikonsesjonsloven eller vassdragsreguleringsloven anvendes. Ca 7 Twh av dette potensialet, nesten like mye som hjemfallsreglene direkte gjelder for, er alt kjøpt opp eller leid uten at staten har gjort noe for å styre ervervene. Avhengig av utbyggingsmåte kan det likevel bli hjemfall på en del av denne "småkraft".

Det offentlige kunne styrt denne utviklingen ved å ta i bruk reglene for fradeling og konsesjon for erverv av grunneierressurser, jf bla jordloven § 12. Dette lovverket kunne selvsagt også blitt brukt, eventuelt bygd videre ut, for å sikre norsk eierskap til alle typer av fall samtidig som en sikret at eierskapen ble utøvd på en forsvarlig måte.

Men dette ville også styrket bøndenes og lokalsamfunnenes interesser. Noen er ikke interessert i det. Det kan synes som det er disse noen som styrer Regjeringens politikk på området.

Regjeringens forslag til endringer i industrikonsesjonslov og vassdragsreguleringslov reiser så mange og alvorlige spørsmål at noen proposisjon til Stortinget ikke bør fremmes før departementet grundig har gått gjennom saken en gang til.

Det kan synes som om eksisterende lov og regelverk for fradeling av ressurser i jordbruket kan være et utgangspunkt for å finne fram til måter å styre bruken av fallressursene på en måte som tjener så vel lokalsamfunnene som storsamfunnet.

Fristen for å uttale seg om lovforandringene er altfor kort. Jeg har imidlertid i en annen sammenheng gjort rede for en del av de forholdene som har betydning for saken, for eksempel verdianslag og naturhestekraftmetodens begrensninger. Dette notatet vedlegges.

Vikanes 2804 08
Randi Enger, 5994 Vikanes

